

**PRODAVNICA
TAJNI**

Sadržaj

Sedam glasnika	9
Napad na Veliku povorku	15
Sedam spratova	32
Ipak kucaju na vrata	50
Ogrtač	65
Nešto što počinje na L	71
Kapljica	81
Ratna pesma	85
Kraj sveta	90
Suvišni pozivi	94
Božićna priča	98
Pas koji je video Boga	103
Nešto se desilo	134
Miševi	140
Tanjir se spustio.	146
Bolesni tiranin	153
Sveci	160
Bubašvaba	166

Zečevi na mesečini	169
Bolnička pitanja.	171
Hodnik velikog hotela	175
Sećanje na pesnika	179
Kolumbar	184
Poniznost	191
Strogo poverljivo gospodinu direktoru.	198
Grbe u vrtu	207
Jaje	212
Začarani sako	220
Ajfelova kula	228
Devojka koja propada	235
Dva vozača	241
 Cvijeta Jakšić: <i>Magija svakidašnjice</i>	 247

Pas koji je video Boga

I

Iz čiste zloće, stari Spirito, bogati pekar iz sela Tis, ostavio je svoje imanje u nasleđstvo nećaku Defendenteu Saporiu pod jednim uslovom: pet godina, svako jutro, mora na nekom javnom mestu da podeli siromasima pedeset kilograma svežeg hleba. Na samu pomisao da će njegov krakati nećak, nevernik i jedan od najvećih psovača u tom selu izopštenika, da se javno i pred očima svih posveti takozvanom dobrom delu, na tu pomisao se stric pre smrti sigurno više puta grohotom smejaio.

Defendente, jedini nasleđnik, radio je u pekari od detinjstva i nikada nije ni sumnjao da će Spiritovo imanje da pripadne njemu. Taj uslov ga je bacao u očaj. Ali šta da radi? Da odbaci sve to blago božje, zajedno s peći? Proklinjući, odlučio je da se prilagodi prilikama. Za javno mesto izabrao je jedno najmanje izloženo: atrijum malog dvorišta iza pekare. Tu su ga viđali kako svakoga jutra u rane sate meri utvrđenu količinu hleba (kao što je propisivala oporuka), kako ga trpa u

veliku korpu, a zatim deli gramzivoj gomili siromaha, prateći to deljenje ružnim rečima i neslanim šalama na račun blagopočivšeg strica. Pedeset kilograma dnevno! Smatrao je da je to glupo i nemoralno.

Izvršilac oporuke, beležnik Stifolo, vrlo retko je dolazio u te rane jutarnje sate da uživa u prizoru. Njegovo prisustvo je uostalom bilo i suvišno. Niko nije mogao bolje da kontroliše ispravno izvršenje zadatka od samih skitnica. Ipak, Defendente je na kraju smislio delimičnu podvalu. Veliku korpu u koju je trpao pola kvintala vekni stavio bi uza zid. U njemu je Sapori krišom napravio neku vrstu šaltera koji se, kada je zatvoren, nije mogao primetiti. Pošto bi lično započeo deobu hleba, počeo je da odlazi ranije ostavljajući svoju ženu i jednog momka da dovrše posao: govorio je da ima posla u pekari. A zapravo bi žurno otišao u podrum, peo se na stolicu, nečujno otvarao rešetku jednog prozorčića na nivou poda dvorišta uz koji je bila naslonjena korpa; zatim bi otvorio slamnati šalter i izvlačio što je mogao više hleba. Tako je nivo brzo opadao. Ali kako su siromasi mogli to da shvate? Pri brzini kojom su se vekne delile, bilo je logično da se korpa brzo isprazni.

Prvih dana Defendenteovi prijatelji su namerno navijali budilnike da bi došli da mu se dive u njegovoj novoj ulozi. Stajali su u grupi na ulazu u dvorište i podrugljivo ga gledali. „Bog ti pomogô!“, dobacivali su. „Ti to sebi pripremaš mesto u raj, a? Živeo naš filantrop!“

„Za dušu onog nitkova!“, odgovarao je on bacajući vekne hleba u gomilu prosjaka koji su ih grabili dok se on cerio misleći na supertrik koji je smislio kako bi prevario te jadnike, a i dušu pokojnog strica.

II

Tog istog leta, stari isposnik Silvestro, saznavši da u tom selu nema mnogo Boga, nastanio se u blizini. Desetak kilometara od Tisa na usamljenom brežuljku nalazila se ruševina neke stare kapelice: uglavnom, gomila kamenja. Tu se Silvestro smestio, nalazeći vodu na obližnjem izvoru, spavajući u jednom ćošku koji je bio natkriven ostacima arkade, jedući trave i rogače; a danju se često penjao da bi klečeći na vrhu nekog velikog kamena razmišljao o Bogu.

Odozgo je mogao da vidi i kuće u Tisu i krovove nekih okolnih seoskih imanja: među njima su bili zaseoci Fosa, Andron i Limena. Ali uzalud je čekao da se neko pojavi. Njegove usrdne molitve za duše tih grešnika uzdizale su se u nebo ne donoseći ploda. Ali Silvestro je i dalje obožavao Tvorca, upražnjavajući postove i, kad je bio tužan, ćaskajući s pticama. Nijedan čovek mu nije dolazio. Istina, jedne večeri je video kako ga izdaleka posmatraju dva dečaka. Ljubazno ih je pozvao. Oni su brzo pobjegli.

III

Ali noću su seljaci iz ovog kraja počeli da primećuju neka čudna svetla oko napuštene kapelice. Izgledalo je to kao šumski požar, ali svetlo je bilo belo i nežno je podrhtavalo. Fridimelika, vlasnik krečane, jedne večeri je iz radoznalosti krenuo da pogleda šta se dešava. Međutim, na pola puta mu se pokvario motocikl. Ko zna zašto, nije se usudio da nastavi pešice. Kad se vratio, ispričao je kako se sa brežuljka na kojem živi isposnik širi neki krug svetla; ali to nije bilo svetlo vatre ili lampe. Seljaci su odmah zaključili da je to božje svetlo.

I iz Tisa se u nekim noćima moglo primetiti odsevanje. Ali dolazak isposnika, njegove ekstravagancije i ta njegova noćna svetla utonuli su u uobičajenu nezainteresovanost meštana za sve što se makar i izdaleka odnosi na religiju. Ako bi neko nešto pomenuo, govorili su o tome kao o već odavno poznatim pojavama, niko se nije trudio da nađe objašnjenje, a rečenica „Isposnik ima vatromet“ ušla je u svakodnevnu upotrebu, baš kao „Noćas će biti kiše ili vetra“.

Potpunu iskrenost tolike ravnodušnosti potvrđivala je samoća u kojoj su ostavljali Silvestra. Pomisao na odlazak njemu na hodočašće izgledala bi im kao vrhunac lakrdije.

IV

Jednoga jutra Defendente Saponi je delio vekne hleba siromasima kada je u dvorište ušetao jedan pas. Bio je to pas lutalica, naizgled, veoma krupan, kuštrave dlake i pitome njuške. Provukao se kroz gomilu prosjaka koji su čekali, došao do korpe, zgrabio jednu veknu i lagano otišao. Ne kao lopov, više kao neko ko je došao po svoje.

„Ej, Fido, prokleta životinjo!“, zaurlao je Defendente, ime je onako izmislio; i skočio je da juri psa. „Već mi je previše i ovih lenjivaca. Samo mi još psi fale!“ Ali životinja je već bila van dometa.

Sutradan se prizor ponovio: isti pas, ista manevra. Ovom prilikom pekar trči za psom do ulice, gađa ga kamenom, ali ne pogodi.

Najlepše je što se krađa ponavlja baš svakoga jutra. Pas je neverovatno lukavo umeo da izabere pravi trenutak; toliko pravi da nije imao razloga ni da žuri. A kamenje koje se baca

za njim nikada ne pogađa cilj, iz gomile prosjaka svaki put se prolomi gromoglasan smeh, a pekar ludi od besa.

Izbezumljen, sutradan se Defendente namestio na prag dvorišta, skriven iza stuba, s bičem u ruci. Uzalud. Umešavši se verovatno u gomilu siromaha koji uživaju u ovoj ujdurmi pa nemaju razloga da ga odaju, pas je opet nekažnjeno ušao i izišao.

„E, opet je uspeo!“, primećuje neki besposličar na ulici. „Gde? Gde?“, pita Defendente iskačući iz svoje zasede. „Gledajte, gledajte kako beži!“, pokazuje smejući se siromah, oduševljen pekarevim gnevom.

Zapravo, pas uopšte ne beži: držeći u zubima veknu hleba, samo se udaljava nonšalantnim i mirnim hodom kao neko kome je savest potpuno na mestu.

Zatvoriti jedno oko? Ne, Defendente ne podnosi takve šale. Pošto ne uspeva da uhvati psa u dvorištu, sledećom povoljnom prilikom juriće psa po ulici. Moguće je i da taj pas nije prava lualica, možda ima neko stalno utočište, možda ima i gazdu od kojeg bi mogao zatražiti naknadu. Jer svakako ovako dalje ne može. Baveći se tom džukelom, poslednjih dana Saponi nije stizao ni da siđe u podrum, pa je spasao mnogo manje hleba nego inače: čisto bacanje para.

Nije urodio plodom ni pokušaj da džukelu sredi otrovanom veknom stavljenom na zemlju na ulazu u dvorište. Pas je tu veknu na trenutak onjušio i odmah nastavio put prema korpi; bar su tako posle izvestili svedoci.

V

Da bi dobro obavio posao, Defendente Saponi se namestio u zasedu s druge strane ulice, ispod kapije, opremljen biciklom

i lovačkom puškom: biciklom će juriti životinju, puškom će je ubiti ako ustanovi da nema gazde od kojeg može naplatiti odštetu. Jedino ga je bolela pomisao da će tog jutra siromasi pokupiti sav hleb.

Odakle je i na koji način došao pas? Prava misterija. Pekar nije uspeo da ga vidi iako su mu oči bile širom otvorene. Primetio ga je tek kasnije kako izlazi, mirno, sa hlebom u zubima. Iz dvorišta su dopirali odjeci glasnog smeha. Defendente je sačekao da se pas malo udalji, da ga ne bi uznemirio. A onda je seo na bicikl i jurnuo za njim.

Pekar je kao prvo očekivao da se pas uskoro zaustavi da bio pojeo veknu. Pas nije stao. Mislio je i da će možda, posle kratkog hoda, da se zavuče u neku kuću. Ali ništa. Sa hlebom u zubima, džukela je kaskala uza zidove uravnoteženim korakom, nikad ne zastajući da nešto onjuši, ili da piški, ili da nešto radoznalo proveriti kao što obično čine psi. Pa gde će onda stati? Sapori je gledao sivo nebo. Ne treba se čuditi ako počne da pada kiša.

Prošli su mali Trg svete Agneze, prošli su pored osnovne škole, pored stanice, pored javnog kupatila. Bili su već na izlazu iz mesta. Ostavili su za sobom i sportsko igralište i krenuli poljima. Otkako je izišao iz dvorišta, pas se nijednom nije okrenuo. Možda nije znao da ga neko prati.

Sad je već trebalo zaboraviti na mogućnost da džukela ima gazdu koji bi za njega odgovarao. Zaista je bio pas lualica, jedna od onih životinja koje prljaju seoska dvorišta, krađu piliće, ujedaju telad, plaše starice, a onda dospevaju u grad i šire prljave boleštine.

Možda je jedini izlaz bio da ga upuca. Ali da bi pucao, trebalo je da se zaustavi, siđe s bicikla, skine pušku s ramena. A to bi bilo dovoljno da džukela, i ne ubrzavajući hod, dođe izvan dometa. Sapori je nastavio praćenje.

VI

Išli su, išli, sad su već stigli do šume. Pas je tapkao nekom bočnom stazom, a zatim prešao u drugu, užu, ali ravnu i udobnu.

Koliko su već puta prešli? Možda osam, devet kilometara. I zašto pas ne zastaje da jede? Šta čeka? Ili možda nekom nosi taj hleb? Odjednom, na terenu koji je sve strmiji, pas zakreće u neku stazu u koju bicikl ne može. Srećom, usled velike strmine, i životinja donekle usporava hod. Defendente skače s bicikla i nastavlja za psom pešice. Ali pas ga polako sve više ostavlja za sobom.

Već očajan, tek što nije pokušao da opali iz puške, kad je na vrhu velike strmine ugledao velik kamen: na kamenu je klečao čovek. U tom trenutku se setio isposnika, noćnog svetla i svih onih smešnih naklapanja. Pas je i dalje blaženo kaskao suvim poljem.

Defendente je, s puškom u ruci, stao na oko pedeset metara. Video je kako isposnik prekida molitvu i silazi s velikog kamena neverovatno okretno prema psu, koji maše repom i stavlja mu hleb pod noge. Podigavši veknu sa zemlje, isposnik otkida komadić i stavlja ga u bisagu koju nosi na ramenu. Ostalo vraća psu uz osmeh.

Isposnik je malen i vižljast, odeven u neku vrstu mantije; lice mu je simpatično, i sija nekom dečaćkom lukavošću. Pekar mu prilazi, rešen da iznese svoje argumente.

„Dobro došao, brate“, kaže mu Silvestro videvši ga da prilazi. „Otkud ti ovde? Možda si krenuo u lov?“

„Zapravo“, progovara grubo Saponi, „krenuo sam u lov na džukelu koja svaki dan...“

„A ti si taj?“, prekida ga starac. „Ti mi svakoga dana dostavljaš ovaj dobri hleb? Gospodski hleb, pravi luksuz koji nisam verovao da zaslužujem!...“

„Dobar? Nego šta nego dobar! Svež, upravo iz peći... ja znam svoj zanat, dragi moj gospodine... ali to ne znači da treba krasti moj hleb!“

Silvestro pogne glavu gledajući u travu. „Razumem“, kaže s izvesnom tugom. „Ti imaš pravo da se žališ, ali ja nisam znao... Znači da Galeone neće više ići u selo... ostaće stalno ovde sa mnom... ni pas ne bi trebalo da ima grižu savesti... Neće više dolaziti, obećavam.“

„A dobro“, kaže pekar pomalo umiren, „kad je tako, pas može da dođe. U pitanju je prokleta priča s testamentom zbog koje sam primoran da svakog dana bacim pedeset kilograma hleba... moram ga dati siromasima, bednicima bez igde ičega... pa ako jedna vekna i završi ovamo... siromah više ili manje...“

„Bog će ti platiti, brate... bez obzira na testament, ti činiš milosrdno delo.“

„Ali vrlo rado bih se toga odrekao.“

„Znam zašto tako govoriš... Vi ljudi kao da se stidite... Stalo vam je da se misli da ste zli, gori nego što jeste, tako je to!“

Ali Defendente ne izgovara grube reči i psovke koje je pripremio. Da li je zbunjen ili razočaran, tek ne uspeva da se naljuti. Pomisao da je on prvi i jedini stanovnik ovog kraja koji je prišao isposniku nekako mu godi. Da, pomišlja, isposnik je to što jeste: ne može se izvući ništa dobro iz njega. Ali ko može da predvidi budućnost? Ako on sklopi tajno prijateljstvo sa Silvestrom, možda će mu to jednoga dana biti od koristi. Na primer, recimo da starac izvede neko čudo, narod ga onda prigrlji, iz velikog grada dođu monsinjori i velikodostojnici, organizuju se obredi, procesije, vašari. A on, Defendente Saponi, najdraži prijatelj novog sveca, celo

selo mu zavidi, postane na primer gradonačelnik. Zašto ne, na kraju krajeva?

A onda će Silvestro: „Baš imaš lepu pušku!“, kaže i vešto mu je uzme iz ruke. U tom trenu, a Defendenteu nije jasno zašto, odjekne pucanj po celoj dolini. No taj pucanj ne dolazi iz isposnikove ruke.

„Zar se ne bojiš“, kaže, „da ideš okolo s napunjenom puškom?“

Pekar ga gleda sumnjičavo: „Nisam više dete!“

„A je li istina“, kaže brzo Silvestro vraćajući mu pušku. „Je li istina da nedeljom nije problem ući u crkvu u Tisu? Čuo sam da nema neke gužve.“

„Ma nema u njoj žive duše“, s otvorenim zadovoljstvom kaže pekar. Onda se ispravlja: „Da, malo nas je još upornih!“

„A na službi, koliko vas je obično u crkvi? Ti i još koliko?“

„Tridesetak, ja mislim, kad je dobra nedelja, možda stigne i do pedeset za Božić.“

„A, kaži mi, u Tisu se mnogo psuje?“

„Zaboga, nego šta. Skida se sve po spisku.“

Isposnik ga gleda i odmahuje glavom:

„Dakle, rekao bih, malo veruju u Boga.“

„Malo“, kaže Defendente cereći se u sebi. „Oni su svi odre- da jeretici...“

„A tvoja deca? Nadam se da svoju decu šalješ u crkvu...“

„Isusa ti, nego šta! Krštenje, sveta potvrda, prva i druga pričest!“

„Stvarno? I druga?“

„I druga, razume se. Moj najmlađi sin je...“, ali tu začuti zbog nejasne sumnje da je nešto zabrljao.

„Znači da si ti odličan otac“, ozbiljno kaže isposnik (ali zašto se smeška?). „Dođi opet, brate. A sada idi zbogom.“ I napravi mali pokret kao da blagosilja.

Defendente je u čudu, ne zna šta da odgovori. Pre nego što je i shvatio šta radi, spustio je lagano glavu i prekrstio se. Srećom, nema svedoka osim psa.

VII

Tajni savez s isposnikom bio je superstvar, ali samo dok se pekar uljuljkivao u snovima da postane gradonačelnik. A zapravo je trebalo držati oči širom otvorene.

Već mu je deljenje hleba siromasima, mada bez njegove krivice, umanjilo ugled među sugrađanima. Kad bi sada saznali još i da se prekrstio! Hvala nebesima, izgleda da niko nije primetio njegovu šetnju, čak ni momci iz pekare. Ali, da li je baš siguran u to? A kako će da reši pitanje psa? Nije više imao načina da mu odbije svakodnevnu veknu. Ali morao je da izbegne poglede prosjaka koji bio ispleli ko zna kakvu bajku.

Upravo zato se sutradan pre izlaska sunca Defendente namestio blizu kuće na put koji je vodio prema bregovima. Kad se pojavio Galeone, dozvao ga je zviždukom. Prepoznavši ga, pas se približio. Pekar, koji je u ruci držao veknu, odveo je psa do neke drvene barakice u blizini pekare, koja je služila kao skladište za drva. Tu je stavio hleb pod klupicu, označujući da ubuduće pas sa tog mesta treba da uzima svoju hranu.

I zaista je pas Galeone sledećeg dana došao po hleb ispod dogovorene klupice. Defendente ga nije ni video, a nisu ga videli ni siromasi.

Pekar je svakoga dana pre izlaska sunca ostavljao veknu u drvenoj barakici. Isto tako, isposnikov pas, sad kad je već nastupila jesen i dani su postajali kraći, lako je mogao da se pobrka sa senkama jutarnjeg polumraka. Defendente Saponi

---

je tako živio prilično mirno i mogao je da se posveti uzimanju hleba namenjenog siromasima kroz onaj tajni šalterčić na korpi.

VIII

Prolazile su sedmice i meseci i na kraju je došla zima s ledenim cvećem na prozorima, odžacima koji su se dimili po ceo dan, toplo odevenim ljudima, ponekim smrznutim vrapcem u dnu nekog plota u rano jutro, i laganim snežnim pokrivačem na bregovima. Jedne ledene noći pune zvezda, tamo prema severu, u pravcu napuštene stare kapele, primećena su velika bela svetla kakva niko ranije nije video. U Tisu je nastala gotovo uzbuna, ljudi su izletali iz kreveta, žaluzine su se otvarale, čula su se dozivanja od kuće do kuće i žagor na ulicama. Ali onda, kada su ljudi shvatili da je to jedan od uobičajenih Silvestrovih vatrometa, da je to zapravo samo Bog došao da pozdravi isposnika, muškarci i žene su opet zamandalili prozore i sklupčali se pod tople jorgane, donekle razočarani, psujući zbog lažne uzbune.

Sutradan se, a ne zna se od koga je potekao, lagano i lenjo proširio glas da je stari Silvestro umro od zime.

IX

Kako je sahrana bila po zakonu obavezna, seoski grobar, jedan zidar i dva radnika otišli su da pokopaju isposnika, a pratio ih je paroh don Tabija, koji je dotad pažljivo ignorisao prisustvo isposnika u svojoj parohiji. Na mala kola koja je vukao magarac bio je utovaren mrtvački kovčeg.

Njih petorica su našli Silvestra kako leži na snegu, ukrštenih ruku, zatvorenih očiju, baš u položaju sveca; a pored njega sedeo je i plakao pas Galeone.

Smestili su telo u kovčeg, a onda ga, posle izgovorenih molitvi, sahranili na licu mesta, ispod preostalog svoda kape-lice, i na humku postavili drveni krst. Zatim su se don Tabija i ostali vratili, ostavljajući psa da leži na grobu. U selu ih niko nije ništa pitao.

Pas se više nije pojavio. Kada je sutradan ujutro otišao da ostavi uobičajenu veknu ispod klupice, Defendente je zatekao onu od prethodnog dana. Sutradan je hleb i dalje bio na istom mestu, malo bajatiji, a u njemu su mravi počeli da kopaju svoje prolaze i tunele. Tako su prolazili dani pa je i Sapori na kraju prestao da misli o svemu tome.

X

Ali dve nedelje kasnije, dok je u kafani *Kod labuda* Sapori igrao karte sa zidarem Lučonijem i gospodinom Bernardi-som, neki mladić koji je kroz prozor gledao na ulicu uzvi-knuo je: „Eno onog psa!“

Defendente se trgnuo i odmah okrenuo pogled. Neki pas, ružan i i sparušen, išao je ulicom, lelujući s jedne strane na drugu kao da mu glava beži. Umire od gladi. Isposnikov pas – kako ga se Sapori seća – sigurno je krupniji i jači. Ali ko zna u šta se može pretvoriti životinja posle dve nedelje posta. Pekar je imao utisak da ga prepoznaje. Pošto je dugo plakao na grobu, pas možda nije mogao da odoli gladi, pa je ostavio gazdu i sišao u selo da traži hranu.

„Još malo i otegnuće papke“, rekao je Defendente, sme-juljeći se da bi pokazao koliko mu je svejedno.

„Ne bih voleo da je to baš on“, rekao je sada Lučoni s nejasnim osmehom, stavljajući karte na sto.

„Koji on?“

„Ne bih voleo“, rekao je Lučoni, „da je to isposnikov pas.“

Gospodin Bernardis, koji inače sporiije shvata, odjednom je nekako čudno živnuo:

„Ali ja sam tu džukelu već video“, kaže. „Video sam je negde ovuda. Defendente, da nije možda tvoja?“

„Moja? Kako bi mogla da bude moja?“

„Možda se varam“, potvrđuje Bernardis, „ali čini mi se da sam je video oko tvoje pekare.“

Sapori oseti nelagodu. „Ma...“, kaže, „toliko se pasa muva onuda, možda, ali ja se nekako ne sećam.“

Lučoni ozbiljno klima glavom, kao da govori sam sa sobom. Pa kaže:

„Da, da, to mora da je isposnikov pas.“

„A zašto bi“, pita pekar pokušavajući da se smeje, „zašto bi trebalo da bude baš isposnikov pas?“

„Odgovara, razumeš? Mršavost odgovara. Probaj da izračunaš. Proveo je nekoliko dana nad grobom, psi to uvek rade... A onda je ogladneo... i evo ga u selu...“

Pekar ćuti. Životinja gleda oko sebe i na trenutak se, kroz prozorsko staklo, zagleda u tri čoveka koji sede za stolom. Pekar maramicom briše nos.

„Da“, kaže gospodin Bernardis, „zakleo bih se da sam ga već video. Video sam ga više puta, baš u tvome kraju.“ I gleda u Saporija.

„Možda, možda“, kaže pekar, „ali ja se zaista ne sećam...“

Lučoni se lukavo osmehnuo: „Ja ovakvog psa ne bih držao ni za sve zlato sveta.“

„Da li je besan?“, pitao je uznemireno Bernardis. „Ti misliš da je besan?“

„Ma kakvi besan! Ali ja ne bih imao nikakvo poverenje u ovakvog psa... psa koji je video Boga!“

„Kako je video Boga?“

„Zar nije bio isposnikov pas? Zar nije bio s njim kad je dolazilo ono svetlo? Ja mislim da svi znaju kakvo je to svetlo bilo! A zar pas nije bio s isposnikom? Misliš da pas nije video? Misliš da je prespavao takav prizor?“ I zadovoljno se smeje.

„Koješta!“, odgovara Bernardis. „Ko zna šta je bilo ono svetlo. Kakav sad Bog! I noćas ga je bilo...“

„Noćas?“, kaže Defendente s nekom nejasnom nadom.

„Video sam svojim očima. Nije bilo onako jako kao prošli put, ali bilo je prilično osvetljavajuće.“

„Jesi li siguran? Noćas?“

„Noćas, zaboga. Isto svetlo kao onomad... A šta je to moglo da bude noćas?“

Lučonijevo lice pokazuje preteranu lukavost: „A ko ti kaže, ko kaže da noćasnja svetla nisu bila za njega?“

„Za koga?“

„Za psa, naravno. Možda je ovaj put to božje svetlo bio sâm isposnik koji se spustio iz raja. Video je psa nepomičnog na svom grobu, rekao je valjda u sebi: ma vidi tog mog jadnog psa... pa se spustio da mu kaže da batali, da se već dovoljno isplakao i da ode i potraži komad mesa!“

„Ali taj pas je odavde“, insistira Bernardis. „Časna reč, video sam ga kako se muva oko pekare.“

XI

Defendente se vratio kući krajnje zbunjen. Kakav neprijatan događaj. Što se više ubeđuje da je to nemoguće, sve je ubeđeniji da je to baš isposnikov pas. Naravno, nije to nešto

---

posebno strašno. Ali da li on sada treba i dalje svakog dana da mu daje hleb? Recimo: ja mu prestanem davati hranu, pa pas opet počne da krade hleb iz dvorišta; šta ću onda? Da ga isteram nogama? Psa koji je, hteo – ne hteo, video Boga? Šta ja znam o svim tim otajstvima?

Nije to tako jednostavno. Pre svega: da li se prethodne noći Galeoneu zaista ukazao isposnikov duh? I šta je mogao da mu kaže? Da ga nije na neki način omađijao? Možda sad pas razume ljudski jezik, ko zna, danas-sutra bi i sam mogao da progovori. Svašta se može očekivati kad je posredi Bog, svakakve se priče o tome mogu čuti. A on, Defendente, već je ispao dovoljno smešan. Ako bi još po selu saznali da ga more ovakvi strahovi! Pre nego što će ući u kuću, Saponi je otišao da baci pogled na drvenu barakicu. Ispod klupice više nema vekne od pre petnaest dana. Dakle, pas je dolazio i odneo je sa sve mravima?

XII

Ali sutradan pas nije došao da uzme hleb pa ni dan posle toga neće doći, nadao se Defendente. Otkako je Silvestro umro, nestala je svaka iluzija da bi mogao da iskoristi prijateljstvo s njim. Što se tiče psa, bolje mu je da se drži podalje. A opet, kada je pekar u opusteloj barakici video veknu hleba kako čeka sama-samcata, osetio je razočaranje.

Osećao se još gore kada je – behu prošla još tri dana – opet ugledao Galeonea. Pas je, naizgled se dosađujući, hodao po ledenom vazduhu preko trga i više nije ličio na onoga koga su videli kroz kafanski prozor. Sad je bio uspravan na nogama, nije se više klatio, jeste da je još bio mršav, ali mu je dlaka već bila manje nakostrešena, uši su mu bile uspravne, rep

podignut. Ko ga je hranio? Saponi se ogledao oko sebe. Ljudi su nezainteresovano prolazili, kao da životinja i ne postoji. Pre podneva pekar je pod uobičajenu klupicu stavio novu svežu veknu hleba i krišku sira. Pas se nije pojavio.

Iz dana u dana, Galeone se sve više oporavljao; dlaka mu je bila glatka i uredna kao u gospodskih pasa. Što znači da se neko brinuo o njemu; možda i više njih istovremeno, svako krijući se od drugih, iz nekih skrivenih razloga. Možda su se plašili životinje koja je previše toga videla, možda su se nadali da će jeftino da kupe božju milost ne izlažući se poruzi suseljana. Ili je čak ceo Tis bio nošen istom mišlju? Pa je svaka kuća, kad padne večer, u mraku pokušavala da privuče psa i uliže mu se nudeći slasne zalogaje?

Možda zato Galeone nije došao po veknu; danas je verovatno dobijao nešto bolje. Ali niko u selu nikada nije o tome govorio, i priču o isposniku, ako bi slučajno iskrsla, svi kao da su nekako izbegavali. A kada bi se pas pojavio na ulici, pogledi su se odvrćali, kao da je u pitanju samo jedan od mnogih pasa lutilica koji se vrzmaju po svim mestima sveta. U toj tišini, Saponi se nekako grizao kao neko ko je prvi imao genijalnu ideju, a sada primećuje da su mu je drugi, smeliji od njega, tajno preoteli i očekuju da iz toga izvuku nezasluženu korist.

XIII

Bilo da jeste ili nije video Boga, Galeone je svakako bio čudan pas. S gotovo ljudskom pribranošću išao je od kuće do kuće, ulazio u dvorišta, u dućane, u kuhinje, stajao je po nekoliko minuta nepokretan i posmatrao ljude. A zatim u tišini odlazio.

Šta se krilo iza ta dva dobra i tužna oka? U njih je po svojoj prilici ušla slika Svevišnjeg. Ali šta je za sobom ostavila? Drhtave su ruke psu nudile komade torte i pileće batake. Već sit, Galeone bi se čoveku zagledao u oči, gotovo kao da mu čita misli. Tada bi se čovek povukao jer nije mogao da izdrži. Mrzovoljne pse lutilice u Tisu samo su tukli i šutirali. S ovim se nisu usuđivali.

Malo-pomalo, osećali su da su upali u neku zaveru, ali nisu imali hrabrosti da o tome govore. Stari prijatelji su gledali jedan drugom u oči, uzalud u njima tražeći prećutno priznanje, svako se nadao da će prepoznati saučesnika. Ali ko će prvi da progovori? Jedino se Lučoni neustrašivo i bez ikakve zadržke vraćao na temu: „Opa! Evo našeg dobrog pseta koje je videlo Boga!“, bezobrazno je vikao kad bi se Galeone pojavio. I smejuljio se zagledajući se s puno aluzije u oči ljudi oko sebe. Ostali su se uglavnom ponašali kao da ništa ne razumeju. Tobože rasejano su tražili objašnjenja, odmahivali glavom puni lažnog strpljenja, govorili: „Koješta! To je smešno! Bapska sujeverja.“ Čutati, ili još gore pridružiti se zidarevom smehu samo bi ih kompromitovalo. Pa su sve odbacivali kao neslanu šalu. Jedino je gospodin Bernardis, ako bi se našao među njima, uvek reagovao isto: „Ma kakav isposnikov pas. Kažem vam da je to pas iz ovog kraja. Već godinama luta po Tisu, viđao sam ga svakog dana kako se vrzma oko pekare!“

XIV

Jednoga dana, kad je sišao u podrum radi uobičajene operacije vraćanja vekni, Defendente se, skinuvši rešetku s prozorčića, spremao da otvori šalter na korpi hleba. Napolju, u

dvorištu, čuli su se povici siromaha koji čekaju, glasovi njegove žene i momka koji su ih nastojali umiriti. Vešta Saporijeva ruka oslobodila je pregradu, mali šalter se otvorio, hlebovi su počeli brzo da klize u džak. U tom trenutku je krajičkom oka video kako se u polumraku suterena kreće nešto crno. Naglo se okrenuo. To je bio pas.

Nepomičan na podrumskim vratima, Galeone ga je mirno i flegmatično posmatrao. Ali u polumraku su mu svetlucale oči. Sapori se skamenio.

„Galeone, Galeone“, počeo je umilno i učtivo da muca. „Budi dobar, Galeone... evo, izvoli!“ I bacio mu je jednu veknu. Ali pas je nije ni pogledao. Kao da je dovoljno video, lagano se okrenuo i uputio se uza stepenice.

Ostavši sam, pekar je izgovorio nekoliko groznih psovki.

XV

Pas je video Boga, osetio njegov miris. Ko zna kakve je sve misterije naučio. Ljudi se međusobno gledaju kao da traže podršku, ali niko ništa ne govori. Na kraju se jedan sprema da progovori: „A ako sam ja sve to samo umislio?“, pita se. „Šta ako drugi o tome i ne misle?“ I ipak ne kaže ništa.

Galeone je s neverovatnom prisnošću prelazio s mesta na mesto, ulazio u krčme i štale. Kad ga najmanje očekuješ, on se pojavi na čošku, nepokretan, netremice te gleda i njuši. Čak i noću, kad svi drugi psi spavaju, on se iznenada pojavljuje uz beli zid, s tim svojim karakterističnim nehajnim i nekako seljačkim korakom. Zar nema kuću? Zar nema svoju štenaru?

Ljudi se više ne osećaju sami, čak ni kad su u kućama sa zamandaljenim vratima. Stalno su im načuljene uši: pucketanje vlati trave napolju: obazrivo lagano tapkanje šapa po

kaldrimi, daleki lavež. *Buk-buk-buk*, karakteristično se oglašava Galeone. Nije besan glas, nije grub, ali odjekuje celim selom.

„Dobro, nije važno, možda sam ja pogrešno računao“, kaže činovnik posle besomučne svađe sa ženom zbog sitnog iznosa novca. „U redu, ovaj put ću ti progledati kroz prste. Sledeći put letiš, međutim...“, objavljuje ložać Fridimelika, odjednom rešivši da ne otpusti radnika. „Sve u svemu, ona je baš draga žena...“, neočekivano zaključuje gospođa Birance, suprotno onome što je ranije, u razgovoru s učiteljicom, rekla o gradonačelnikovoj ženi. *Buk-buk-buk*, oglašava se pas lualica, možda laje na drugog psa, na neku senku, na leptira, ili na Mesec, međutim nipošto ne treba isključiti mogućnost da tačno zna šta smeru, kao da je kroz zidove, ulice, polja, do njega doprla ljudska zloća. Kada čuju promukli zov, pijanci izbačeni iz krčme odjednom se uspravljaju.

Galeone se neočekivano pojavljuje u sobičku u kojem računovođa Federiči piše anonimno pismo kojim svog gazdu, vlasnika fabrike testenine, upozorava da se računovođa Rosi povezao sa sumnjivim ljudima. „Računovođo, šta to pišeš?“, kao da govore njegove blage oči. Federiči mu dobrodušno pokazuje vrata. „Hajde, hajde, lepotane, napolje!“, ne usuđujući se da izgovori uvrede koje se rađaju u njegovu srcu. Zatim prisluškuje na vratima kako bi bio siguran da je pas otišao. A onda, da bude potpuno miran, baca pismo u vatru.

Pojavljuje se, potpuno slučajno, u podnožju drvenog stepeništa koje vodi do stana lepe i bestidne Flore. Već je duboka noć, ali stepenici škripe pod nogama onog Gvida, baštovana, oca petoro dece. Dva oka svetle u mraku. „Nije to ovde, dođavola!“, uzvikuje čovek glasno da bi ga džukela čula, gotovo kao da je iskreno ljut zbog pogreške. „U mraku nije teško pogrešiti... Ovo nije beležnikova kuća!“ I brzo silazi.

Ili se začuje njegovo prigušeno lajanje, neko nežno mrmljanje, kao neko prekorevanje, kad su Pinin i Đonfa, ušavši usred noći u skladište gradilišta, već dohvatili dva bicikla. „Toni, neko dolazi“, šapuće Pinin s potpunom nevericom. „I meni se učinilo“, kaže Đonfa, „bolje da kidamo.“ I izmigolje se ne obavivši ništa.

Ili ispusti neki dugi zvuk, sličan jauku, baš ispod pekare u pravom trenutku, pošto se Defendente, ovoga puta dvostrukim katancima zabravivši vrata i kapije za sobom, spustio u podrum da bi krao hleb namenjen siromašnima za vreme jutarnje podele. Pekar škrguće zubima: kako ta prokleta džukela zna? Pokušava da slegne ramenima. Ali onda ga obuzme sumnja: ako ga Galeone na neki način prijavi, sve bi se nasledstvo rasplinulo. Sa praznim džakom pod miškom, Defendente se vraća u dućan.

Koliko će taj progon da traje? Zar taj pas nikada neće otići? A ako ostane u selu, koliko još godina može da živi? Ili možda postoji način da ga se ukloni?

XVI

A činjenica je da se posle vekovne zapuštenosti parohijska crkva ponovo počela puniti. Na nedeljnoj službi susretale su se stare prijateljice. Svaka je imala spreman izgovor: „Znate šta? Po ovoj zimi jedino mesto gde se možeš skloniti jeste crkva. Ima debele zidove, u tome je stvar... ti zidovi sad ispuštaju toplinu koju su skupili preko leta!“ A druga: „Blagosloven čovek, sveštenik, don Tabija... obećao mi je seme japanske tradeskancije, znate one lepe žute?... Ali ako se na pojavljujem u crkvi, on će i dalje da se pravi da je zaboravio...“ A treća: „Znate šta, gospođo Hermina? Želela bih da

napravim čipkasti ažur kao što je onaj tamo na oltaru Svetog srca. Ne mogu ga odneti kući da ga kopiram. Zato moram da dolazim ovamo i proučim ga... ah, nije nimalo jednostavan!“ Osmehujući su, slušale su objašnjenja svojih prijateljica, brinući se jedino da njihova sopstvena zvuče dovoljno ubedljivo. A onda, „Don Tabija nas gleda!“, šaputale su kao šiparice, i koncentrisale se na knjigu molitava. Svaka je dolazila uz neki izgovor. Gospođa Hermelinda, na primer, nije mogla da nađe nekoga ko će učiti njenu kćerku da peva, a kćerka strasno voli muziku, pa je našla crkvenog orguljaša; sad dolazi u crkvu da sluša svoju kćerku kako peva *Magnifikat*. Peglačica se u crkvi sastajala s majkom, jer njen muž nije želeo da im dolazi u kuću. Čak i lekareva žena: pre nekoliko minuta se na trgu spotakla i uganula nogu; zato je ušla u crkvu da malo odsedi. U dnu bočnih brodova, pored sivih prašnjavih ispovedaonica, gde su senke gušće, stajao je poneki muškarac. Sa propovedaonice don Tabija je zaprepašćeno gledao oko sebe, nije znao šta da kaže.

Na groblju ispred crkve Galeone je ležao na suncu: izgledalo je da uživa u zasluženom odmoru. Kad su izlazili iz crkve posle službe, on je ne mrdajući nijednom dlakom, gleduckao sve te ljude: žene su se iskradale kroz vrata i udaljavale se na ovu ili onu stranu. Nijedna ga ne bi udostojila pogledom; ali sve dok ne bi zamakle za ugao, osećale su na leđima njegove poglede koji su bili kao gvozdeni šiljci.

XVII

I senka bilo kojeg psa, dovoljno je da makar malo podseća na Galeonea, izaziva trzanja. Život je velika briga. Gde god ima bar malo ljudi, na pijaci, na večernjoj šetnji, četveronožac ne

---

izostaje; i kao da uživa u potpunoj ravnodušnosti tih ljudi koji ga, kad su sami u tajnosti svoja četiri zida, nazivaju najnežnijim imenima, nude mu kolače i kreme. „Eh, dobra stara vremena!“; sada uzvikuju muškarci, onako uopšteno, ne objašnjavajući zašto; ali svi razumeju u letu. Dobra vremena – misle, ne potkrepljujući detaljima – kada se moglo raditi šta se dođavola hoće, ganjati se okolo ili juriti seljančice, ili možda malo okolo krasti, nedeljom ostati u krevetu do podneva. Dućandžije sada koriste tanku hartiju i tačno mere robu, gazdarica više ne bije služavku, Karmine Espozito iz zalagaonice spakovao je svoje stvari i vraća se u grad, brigadir Venarijelo leži na klupi i sunča se, ispred karabinijerske stanice, umire od dosade, pita se jesu li svi lopovi pomrli, a niko više ne psuje kao ranije, onako sočno, možda jedino na otvorenim poljima i uza sve potrebne predostrožnosti, pošto pažljivo provere da se iza žbunja ne krije neki pas.

Ali ko ima hrabrosti da se pobuni? Ko ima tri čiste da išutira Galeonea ili da mu ponudi šniclu s arsenikom kako potajno svi žele? Ne mogu ni da se nadaju providenju: sveto providenje je, sva je prilika, na Galeoneovoj strani. Moraju da se prepuste slučajju.

Da se nadaju da će doći olujna noć, s munjama i gromovima koji će ličiti na kraj sveta. Ali pekar Defendente Saponi ima sluh poput zeca i ni grmljavina mu ne smeta da čuje neobične zvuke u dnu dvorišta. Mora da su lopovi.

Skače iz kreveta, u mraku dohvata dvocevku i gleda dole kroz letve žaluzina. Dole su neka dvojica, kako mu se čini, koji se muvaju okolo pokušavajući da otvore vrata skladišta. A kad se pojavila munja, osvetlila je usred dvorišta, nepokolebljivog uprkos strašnom pljuskju, velikog crnog psa. To mora da je on, prokletnik, možda je došao da osujeti dva provalnika.

Mrmlja u sebi neku sočnu psovku, zapinje pušku, lagano otvara žaluzine, tek toliko da provuče cev. Čeka sledeću munju, pa nišani na psa. Prvi pucanj se potpuno stopio s gromom. „Lopovi! Lopovi!“, počinje da urla pekar, ponovo napuni dvocevku, ponovo kao lud ispali u mrak, čuje kako se užurbani koraci udaljavaju, zatim po celoj kući odjekuju glasovi i lupaju vrata: pritrčavaju, preplašeni, žena, deca i pomoćnici. „Gos'n Defendente“, doziva neki glas iz dvorišta, „ubili ste nekog psa!“

Galeone – moguće je da je pogrešio, naročito u ovakvoj noći, ali njemu se čini da je to baš on – nepomično leži u lokvi vode: metak mu je prosvirao čelo. Mrtav namrtvo. Ne mrda ni nogama. Ali Defendente i ne silazi da ga pogleda. Samo se spustio da proveri da nisu obili vrata skladišta, pa je utvrdivši da nisu, samo svima poželeo laku noć i vratio se pod jorgan. „Najzad“, kaže u sebi, spremajući se da zaspi kao beba. Ali nije uspeo da sklopi oko.

XVIII

Ujutro, još nije bilo svanulo, dva pomoćnika su odnela mrtvog psa i pokopali su ga u nekom polju. Defendente se nije usudio da im kaže da ništa ne govore: postali bi sumnjičavi. Ali se nekako trudio da stvar prođe bez mnogo priče.

Šta se ispostavilo? Uveče je pekar u krčmi odmah shvatio da svi netremice gledaju u njega: ali su odmah i skretali poglede kao da ne žele da ga uznemire.

„Noćas se pucalo, a?“, rekao je gospodin Bernardis iznenađeno, posle uobičajenih pozdrava. „Bila je velika bitka noćas oko pekare, zar ne?“

„Ko zna ko je to bio“, odgovorio je Defendente ne pridajući značaja. „Hteli su da obiju vrata skladišta, prokletnici. Neki sitni lopovi. Naslepo sam ispalio dva hica i oni su pobjegli.“

„Naslepo?“, upitao je sad Lučoni onim svojim sumnjičavim tonom. „Zašto nisi pucao u njih, kad si već pucao?“

„Po onom mraku! Nisam ništa video! Čuo sam kako grebu po vratima i samo sam nasumce zapucao kroz prozor.“

„Pa si tako poslao na onaj svet jadnu životinju koja nikome nije nanela zlo.“

„Ah, da“, rekao je pekar gotovo rasejano. „Pogodio sam nekog psa. Ko zna kako je ušao. Kod mene nema pasa.“

Nastao je tajac. Svi su ga gledali. Papirničar Trevalja je ustao i krenuo ka izlazu. „Dobro, laku noć, gospodo.“ A zatim, namerno sporo izgovarajući slog po slog: „Laku noć i vama, gospodine Sapor!“

„Bila mi je čast“, odgovorio je pekar i okrenuo mu leđa. Šta je taj kreten hteo da kaže? Da mu možda nisu zamerili što je ubio isposnikovog psa? Umesto da mu budu zahvalni. Oslobodio ih je prave more, a sad se nešto bune. Šta im je? Kad bi bar jednom bili iskreni i otvoreni.

Potpuno neumesno, Bernardis je krenuo da objašnjava:

„Vidiš, Defendente... neki kažu da bi bolje bilo da nisi ubio onu životinju...“

„A zašto? Jesam li ga možda ubio namerno?“

„Namerno ili nenamerno, znaš kako je? To je bio isposnikov pas, kažu, i sada govore da bi bolje bilo da se ostavi na miru, kažu da će nam doneti nesreću... znaš kako se govorka!“

„Šta ja znam o isposnicima i njihovim psima? Za Isusa Hrista, sada bi da mi sude, zar su toliki idioti?“ – i pokušao je da prasne u smeh.

Progovorio je Lučoni: „Mir, mir, momci... Ko kaže da je to bio isposnikov pas? Ko je proneo tu glasinu?“

Defendente: „Ma ne znaju ni oni!“ – i slegao je ramenima.

Upleo se Bernardis: „To kažu oni koji su ga jutros videli, dok su ga sahranjivali... Kažu da je to bio baš on, s malom belom pegom na vrhu levog uva.“

„A inače crn?“

„Da, crn“, odgovorio je neko od prisutnih.

„Prilično krupan? Sa repom kao četka?“

„Baš tako.“

„Mislite isposnikov pas?“

„Da, isposnikov.“

„Pogledajte onda svog psa!“, uzviknuo je Lučoni, pokazujući prema ulici. „Življi i zdraviji nego ikad pre!“

Defendente je pobledeo kao gipsana statua. Svojim nehajnim korakom Galeone je prolazio ulicom, na trenutak zastao da kroz kafansko staklo pogleda ljude, a zatim mirno nastavio.

XIX

Zašto prosjaci ujutro sada imaju utisak da dobijaju više hleba nego obično? Zašto su kutije za milostinju, koje su godinama bile prazne, sada pune novčića? Zašto deca, koja su se dosad opirala, sada rado idu u školu? Zašto grožđe ostaje na čokotima sve do berbe i niko ga ne krade kao dosad? Zašto ne gađaju kamenjem i bundevama Martinovu grbu? Zašto sve ovo i još mnogo toga? Niko to neće priznati, stanovnici Tisa su seljaci, ali emancipovani, nikad iz njihovih usta neće čuti istinu: da se plaše jednog psa, ne plaše se da će ih ujesti, prosto se plaše da će ih pas loše oceniti.

Defendente je patio. Bilo je to pravo ropstvo. Ni noću nije mogao da diše. To je užasan teret, prisustvo Boga za nekoga ko ga ne želi. A Bog nije ovde bio neka nejasna bajka, nije stajao u crkvi odvojen od svih među svećama i tamjanom, nego je kružio tamo-amo po kućama, a prenosio ga je, da tako kažemo, jedan pas. Sićušni komadić Svevišnjeg, njegov dašak, ušao je u Galeonea i kroz Galeoneove oči je video, sudio, beležio na raboš.

Kada će taj pas da ostari? Kad bi barem onemoćao i ostao miran u nekom ćošku. Kada ga godine savladaju, neće više moći da ih muči.

A godine su zaista prolazile, crkva je bila puna i u radne dane, devojke više nisu prolazile ulicama posle ponoći cerekajući se s vojnicima. Defendente, kada je posle dugog korišćenja morao da zameni staru korpu za hleb, nabavio je novu, ali u njoj nije otvorio onaj tajni šalter (ne bi više imao hrabrosti da oduzima hleb siromašnima, dokle god je Galeone tu). A brigadir Venarijelo je sada spavao na pragu karabinijerske stanice, zavaljen u slamnatu fotelju.

Prolazile su godine i pas Galeone je ostario, hodao je sve sporije, a hod mu je bio preterano nehajan dok ga jednoga dana nije zahvatila neka vrsta paralize u zadnjim nogama i više nije mogao da hoda.

To se nažalost desilo na trgu, dok je dremao na zidiću pored Katedrale, pod kojim se strmina, isečena ulicama i uličicama, spuštala do reke. Taj položaj je bio povlašćen s higijenske tačke gledišta jer je pas tako mogao svoje telesne potrebe puštati niza zid, prema travnatoj strmini, ne prljajući ni zid ni trg. Ali to je bio otvoren položaj, izložen vetrovima i bez zaklona od kiše.

I ovoga puta, naravno, niko nije pokazao da primećuje psa koji je, drhteći, zavijao. Bolest psa lualice nije bila

nikakav poučan prizor. Prisutni ljudi su po njegovim mučnim naporima shvatali šta mu se desilo, pa su osetili neki polet u srcu, probudile su se u njima nove nade. Pre svega, pas više neće moći da se vrzma okolo, više neće da se pomakne ni za metar. Još bolje: ko će mu davati hranu pred svima? Ko će prvi da prizna svoj tajni odnos sa džukelom? Ko će prvi da se izvrgne ruglu? Otuda nada da bi Galeone mogao da umre od gladi.

Pre ručka su muškarci obično šetali trotoarima glavnog trga pričajući o koječemu, o novoj zubarevoj asistentkinji, o lovu, o ceni municije, o poslednjem filmu koji se prikazuje u lokalnom bioskopu. I dodirivali su svojim jaknama njušku psa koji je, dahćući, malo visio s ivice zida. Pogledi su izbegavali onemoćalu životinju, mehanički se usmeravajući prema veličanstvenoj panorami reke, koja je u suton bila tako lepa. Oko osam, stigle su neke oblačine sa severa, počela je da pada kiša i trg je opusteo.

Ali usred noći, pod upornom kišom, neke senke su iskrslе iz kuća kao da je reč o zločinačkoj zaveri. Iskrivljene i prigušene, brzim se skokovima upućuju prema trgu na kojem, pomešane s mrakom hodnika i prolaza, čekaju povoljan trenutak. Ulične svetiljke u ovo doba jedva svetle, mnogo je toga u mraku. Koliko ima tih senki? Možda nekoliko desetina. Donose psu hranu, ali bi svaka od njih sve dala da je ne prepoznaju. Pas ne spava: uz ivicu zida, uz crnu podlogu doline, svetle dve zelene fosforescentne tačke; a s vremena na vreme, kratko tužno zavijanje odjekuje trgom.

Dug je taj manevar. Lica sakrivenog šalom, s kačketom nadvijenim nad lice, jedan od njih najzad se usuđuje da priđe psu. Niko ne izmalja iz mraka da ga prepozna; svako se previše plaši sopstvene senke.

Jedan za drugim, u dugim razmacima kako bi izbegli da se sretnu, neprepoznatljivi tipovi ostavljaju nešto na zidić. I zavijanje prestaje.

Ujutro je Galeone nađen kako spava pod nepromočivim pokrivačem. Na zidu pored njega bilo je svakog blaga božjeg: hleba, sira, mesa, čak i jedna činija puna mleka.

XX

Kad se pas paralisao, selo je poverovalo da može opet da diše, ali iluzija nije dugo potrajala. Sa ivice zida pseće su oči mogle da vide dobar deo naselja. Bar polovina Tisa bila je pod njegovom kontrolom. A ko je mogao znati koliko je njegov pogled oštar? I u kućama u predgrađu do kojih nije dopirao Galeoneov nadzor, čuo se njegov glas. A onda, kako se sada vratiti nekadašnjim navikama? To bi bilo kao priznati da su promenili život zbog psa, neprikladno otkriti godinama brižljivo skrivanu sujevernu tajnu. Sam Defendente, čija pekara nije bila obuhvaćena Galeoneovim pogledom, nije obnovio svoje famozne psovke niti je obnovio operaciju vraćanja hleba kroz podrumski prozorčić.

Galeone je sada jeo i više nego pre, pa se, kako se više nije kretao, debljao kao svinja. Ko zna koliko će još živeti. Ali s prvim hladnoćama ponovo se rodila nada da će da crkne. Mada je bio pokriven ceradom, pas je bio izložen vetrovima, pa je valjda mogao da uhvati neku boleštinu.

Ali i ovom prilikom je zlobni Lučoni srušio sve iluzije. Jedne večeri, u krčmi, pričajući neku lovačku priču, rekao je kako je, pre mnogo godina posle noći provedene pod snegom, njegov pas oboleo od besnila; pa ga je morao ubiti puškom; svaki put kad se toga seti, rasplače se.

„A ta džukela“, gospodin Bernardis se uvek prvi hvatao za neprijatne teme, „ta odvratna džukela s paralizom, na zidu katedrale, koju neke budale i dalje hrane, mislim se, zar ta džukela nije nikakva opasnost?“

„Ma neka i oboli od besnila!“, rekao je Defendente. „Iona-ko je nepokretan!“

„A ko to kaže?“ odvratio je Lučoni. „Besnilo pojačava snagu. Ne bih se čudio da počne da skače kao koza!“

Bernardis se zaprepastio: „Hm, i šta onda?“

„Što se mene tiče, baš me briga. Ja uvek imam uza se pouzdanog prijatelja“, rekao je Lučoni i iz džepa izvadio pištoljčinu.

„Ti! Ti!“ rekao je Bernardis. „Ti nemaš decu! Kad bi imao troje dece kao ja, ne bi ti bilo svejedno, siguran sam.“

„Ja sam vam rekao. Sad se vi mislite!“ Građevinac je glancao cev pištolja rukavom.

XXI

Koliko je godina prošlo od isposnikove smrti? Tri, četiri, pet godina, niko se više nije tačno sećao. Početkom novembra je drveni kavez kojim treba zaštititi psa bio skoro gotov. O tome se vrlo površno, budući da je reč o sasvim nevažnom pitanju, govorilo i u opštinskoj skupštini. A niko nije izneo mnogo jednostavniji predlog da se životinju ubije ili prenese na drugo mesto. Stolar Stefano je dobio zadatak da napravi kućicu tako da se može pričvrstiti iznad zidića, treba da bude obojena u crveno kako bi se slagala s bojom cigala crkvene fasade. „Kakav užas, kakva glupost!“ govore svi kako bi jasno dali do znanja da ta ideja nije njihova. Dakle, strah i briga za psa koji je video Boga više nije tajna?

Ali kućica nikada neće biti upotrebljena. Prvih dana novembra, pekarev pomoćnik, koji je u četiri ujutro odlazeći na posao uvek prolazio trgom, ugledao je ispod zidića nešto nepokretno i crno. Prišao je, dotakao, pa otrčao do pekare.

„Šta se sad desilo?“, pitao je Defendente kad ga je ugledao sveg zadihanog.

„Mrtav je! Mrtav je!“, progovorio je zadihani momak.

„Ko je mrtav?“

„Onaj prokleti pas... našao sam ga na zemlji. Tvrd je kao kamen!“

XXII

Jesu li odahnuli? Jesu li se ludo obradovali? Taj nezgodni komadić Boga je najzad otišao, istina, ali predugo je već bio među njima. Kako da se vrate nazad? Kako da počnu iz početka? Tih su godina mladi ljudi već stekli drukčije navike. Na kraju krajeva, nedeljna služba u crkvi bila je zabava. A i psovke su, ko zna kako, odjednom zvučale preterano i neiskreno. Ukratko, očekivalo se veliko olakšanje, a nije se desilo ništa.

A zatim: ako bi se vratili nekadašnjem slobodnom ponašanju, ne bi li sve priznali? Toliko su se trudili da stvar prikriju, zar sada da obelodane svoju sramotu? Selo koje je promenilo svoj život iz poštovanja prema jednom psu! Ceo bi im se svet smejao.

A dotle: gde da sahrane životinju? U lokalnom parku? Ne, ne, nikako nasred sela, ljudima je toga već dosta. U kanalizaciju? Ljudi su se zgledali, niko se nije usuđivao da zucne. „Propisi predviđaju tu mogućnost“, na kraju je rekao opštinski sekretar, i tako im olakšao život. A da ga spalimo u peći?

Da li bi mogao da izazove neku zarazu? Ili da ga sahranimo van sela, da, to bi bilo pravo rešenje. Ali gde van sela? Ko će da pristane? Već su se pojavila razna pitanja, niko nije hteo tog psa na svom terenu. A da ga se sahrani pored isposnika?

Zatvorenog u mali sanduk, utovarili su psa na kolica i krenuli prema bregovima. Bila je nedelja pa su mnogi to iskoristili kao izgovor za izlet. Šest-sedam kola punih muškaraca i žena pratilo je sanduk, ljudi su se trudili da budu veseli. Naravno, mada sunce sija, već ohlađena polja i drveće bez lišća nisu delovali naročito veselo.

Stigli su do brežuljka, sišli iz kola, pešice se uputili prema ruševini stare kapelice. Deca su trčala napred.

„Mama! Mama!“, začulo se odozgo. „Brzo! Dođite da vidite!“

Požurili su i stigli do Silvestrovog groba. Od onog davnog dana kad su ga sahranili, niko nikada nije ponovo došao ovamo. Ispod drvenog krsta, baš na isposnikovoj humci, ležao je sićušan kostur. Snegovi, vetrovi i kiše već su ga skroz izjeli. Postao je slabašan i beo kao filigran. Kostur psa.